

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Економічний факультет
Кафедра фінансів і кредиту**

**СУЧАСНІ БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)**

Виконав: студент 4 курсу, групи 472
денної форми навчання
спеціальності 072 фінанси, банківська справа
та страхування
Федорук Назарій Миколайович
Керівник: доцент кафедри
фінансів і кредиту
Саїнчук Наталія Валеріївна

*До захисту допущено:
Протокол засідання кафедри № 15
від «30» травня 2023 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту _____
проф. Нікіфоров П.О*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	6
1.1. Економічна сутність банківських операцій їх роль в економічних процесах держави	6
1.2. Основні види сучасних банківських операцій їх характеристика	11
РОЗДІЛ 2. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» В ПЕРІОД 2020-2022 р. р.	20
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності досліджуваного банку	20
2.2. Аналіз динаміки, структури та ефективності сучасних банківських операцій	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	37
3.1. Оптимізація управління активами та пасивами банків	37
3.2. Перспективи розвитку нетрадиційних банківських операцій	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання зростає роль банківської системи в економічних процесах держави. Успішність банківської діяльності та ефективність її функціонування залежить від можливостей банків здійснювати оптимальне формування та управління своїми активами та пасивами.

Відповідно, здійснюючи банківські операції та банківські послуги комерційні банки повинні підвищувати ефективності банківських операцій, тобто сприяти формуванню достатнього обсягу банківського капіталу та ефективному розміщенню і використанню наявних банківських ресурсів.

Комерційні банки виконують функцію по мобілізації вільних коштів фізичних та юридичних осіб і спрямовують їх ті сфери економіки, які їх потребують. Здійснення банківських операцій має суттєво важливе значення для фінансового забезпечення економічного розвитку держави. Збалансоване зростання обсягів активів та пасивів банку є необхідною умовою досягнення стабільного економічного розвитку України та покращення функціонування комерційних банків.

Підвищення якості банківських операцій набуває все більшого значення, оскільки в державі виникає потреба фінансового забезпечення інвестиційних процесів за рахунок банківського кредитування.

В банківській діяльності існує пряма залежність між банківськими операціями, без пасивних операцій не можливо здійснювати активні операції, без проведення активних операцій пасивні операції стають недоречними. Проведення банківських операцій переслідують основну мету - скорочення витрат та збільшення доходів.

Існування в банківській справі ряду проблем потребують подальшого вдосконалення банківської діяльності та здійснення банківських операцій,

відповідно обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною і потребує подальшого вивчення.

Дослідженню діяльності банків та банківських операцій присвячено багато робіт вчених, зокрема: З.М. Васильченка, О.Д. Василика, О.В. Васюренка, Н.І. Версаля, А.А. Гриценка, А.В. Демківського, О.В. Дзюблюка, М.С. Івасіва, О.І. Лаврушина, В.Д. Лагутіна, І.О. Лютого, Т.В. Майорової, М.І. Савлука, А.А. Чухна та багатьох інших. Вчені детально дослідити ряд важливих економічних процесів у сфері банківської діяльності, однак, в даній сфері існують питання, які потребують покращення, особливо це стосується сучасних банківських операцій та послуг. Все це і обумовило вибір теми бакалаврської роботи.

Метою даної роботи провести дослідження теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій, щодо здійснення комерційними банками сучасних банківських операцій.

Виходячи із визначеної мети в роботі окреслено коло **завдань**, які передбачено висвітлити в роботі:

- розглянути теоретичні аспекти поняття банківські операції комерційних банків;
- визначити сутність та необхідність здійснення банківських операцій в сучасних умовах господарювання;
- охарактеризувати види банківських операцій та принципи їх здійснення;
- розглянути характеристику фінансово-економічної діяльності АТ КБ «Приватбанк»;
- проаналізувати обсяги, склад та динаміку банківських операцій, дати оцінку їх ефективності;
- виділити напрями удосконалення сучасних банківських операцій комерційних банків.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є сукупність відносин, що виникають в процесі проведення банківських операцій комерційними банками.

Предметом дослідження є основні види банківських операцій комерційних банків, тенденції та напрями вдосконалення сучасних банківських операцій.

Методологічну основу дослідження складають методи теоретичного узагальнення та порівняння економічної сутності банківських операцій; системного підходу при розгляді пасивних та активних банківських операцій; горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу; економіко-математичний метод, графічного та табличного відображення даних; метод конкретизації, узагальнення.

Теоретико-інформаційною базою дослідження виступили нормативно законодавчі акти України в сфері банківської діяльності, інструкції та положення НБУ, наукова і періодична література, монографічні праці провідних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів, фінансова та статистична звітність АТ КБ «Приватбанк», інтернет-ресурси тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи - 60 сторінка друкованого тексту, 8 таблиця, 3 рисунки та додатки. Список використаних джерел налічує 52 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічна сутність банківських операцій їх роль в економічних процесах держави

За сучасних умов функціонування банківської системи головне завдання діяльності банків полягає в пошуку дієвих шляхів мінімізації ризиків та отримання банками достатніх обсягів прибутків для забезпечення життєдіяльності банку. Вирішення даної проблеми потребує використання різних методів, способів, прийомів управління пасивами та активами банку та розробки нових підходів до їх організації.

Розвиток банківської системи та її ефективність функціонування залежить від економічного стану в країні. Банківські установи складають основу банківської системи. В процесі свого функціонування вони здійснюють банківську діяльність по забезпеченню своїх функцій як суб'єкта підприємницької діяльності та як фінансового посередника, який здійснює власну діяльність.

Рівень банківської справи визначається ефективністю банківських операцій та послуг, пов'язаних з формування ресурсної бази банку та її переміщенням на фінансовому ринку.

Початок здійснення банківських операцій виник із зародженням в суспільстві банківської справи, яке припадає на VI ст. до нашої ери. В той час у стародавньому Вавилоні при монастирях здійснювались операції з прийом вкладів та видачі позичок.

У Стародавній Греції у IV - V ст. до нашої ери, банківські операції здійснювались не тільки в храмах, а й приватними особами. Тобто, ними виконувались операції з прийом вкладів, надання позичок, обміну монет.

Таким же способом розвивалися банківські операції і в III ст. до нашої ери в Стародавньому Римі.

Перший банк, який здійснював банківські операції, було засновано у 1407 р. в Італії в місті Генуя. Цей банк називали Банком святого Георгія. Подальше формування банків як специфічних кредитно-фінансових інститутів відбулося в XVII - XVIII ст. В цей період виникла необхідність збільшенні масштабів кредитування, регулюванні грошового обігу та акумуляції грошових ресурсів [44].

Банки сучасного типу розпочали свою діяльність із створення перших акціонерних банків. Вони були створені в 1694 р. в Англії та в 1695р. в Шотландії.

«Сучасні банки являють собою самостійні суб'єкти господарювання, які здійснюють доволі широке коло різноманітних операцій. Результати здійснення таких операцій пов'язані з наданням кредитів, гарантій, поручительств, консультацій, управлінням майном і здійсненням розрахунків» [13, с.109]. Важливим результатом діяльності банків стало формування в економіці держави грошової маси.

Банки виконують ряд банківських операцій та надають банківські послуги. «Банківські операції - це ряд дій, спрямованих на реалізацію економічних завдань банку як суб'єкта ринкових відносин, предметом яких є рух грошових коштів, цінних паперів, дорогоцінних металів або зобов'язання з їхнього переміщення, що здійснюється на підставі укладених договорів згідно з чинним законодавством» [10, с. 89].

Сутність банківських операцій проявляється у виникненні відносин між банком та клієнтом в процесі залучення тимчасово вільних грошових коштів підприємств, організацій та населення, а також їх розміщенні за напрямками передбаченими Законом України «Про банки і банківську діяльність» [35].

Економічний зміст банківських операцій проявляється через їх функції:

а) основна функція;

– мобілізація фінансових ресурсів через отримання вкладів від

юридичних та фізичних осіб;

- проведення розрахунків (відкриття та ведення рахунків клієнтів і банків);

- здійснення грошових переказів з банківських рахунків з використанням платіжних засобів та зарахованих на них коштів;

- позики та інвестиції – це розміщення грошей на власних умовах і на власний ризик [10];

б) інші функції банківських операцій спрямовані на отримання прибутку та задоволення потреб клієнтів:

- операції з валютними цінностями (купівля, продаж, перекази);

- емісійні роботи;

- операції з купівлі - продажу цінних паперів за дорученням клієнтів;

- операції на ринку цінних паперів, включаючи андеррайтинг;

- проведення факторингових операцій;

- оренда;

- послуги відповідального зберігання цінностей і документів та оренди сховищ;

- видача платіжних інструментів (векселів, чеків тощо);

- надання інформаційних та консультаційних послуг;

- проведення установчих робіт;

- операції з іменними цінними паперами [10].

Ефективність банківських операцій є найважливішим і найактуальнішим завданням діяльності комерційних банків. В сучасних умовах комерційні банки змушені регулярно вдосконалювати тактику і стратегію своєї діяльності, пов'язаної з активними та пасивними банківськими операціями, оскільки дані операції приносять банкам дохід та прибуток.

Банки здійснюють власну діяльність як фінансові посередники, проводять банківські операції та надають банківські послуги. «Банківські операції мають досить важливе значення в суспільстві, оскільки за їх допомогою банки виступають посередниками в процесі перерозподілу

капіталу, кредитують економіку держави, здійснюють касово-розрахункове обслуговування клієнтів, забезпечують проведення фінансових розрахунків, сприяють покращенню продуктивності суспільної праці, впливають на ефективність виробництва» [45].

Банківські операції дозволяють комерційним банкам використовувати всі можливості ефективно одержання прибутків та підтримання на належному рівні показників його фінансового стану. Хоча банківські операції є різнорідними як за економічним змістом, якістю та доходністю. Банки, забезпечуючи стабільність діяльності, працюючи частину активів вкладається в обов'язкове резервування, розміщуючи їх на кореспондентських рахунках банку. Це не приносить банку доходу, але забезпечує стабільну роботу .

Останніми роками у діяльності комерційних банків України спостерігається активне нарощування обсягів банківських операцій. Вони відображають реальні відносини та зв'язки економічного життя суспільства, є важливим важелем стимулювання розвитку господарської діяльності підприємств. Важливу роль у стимулюванні відтворювальних процесів в суспільстві відіграє банківська операція – кредитування. Оскільки забезпечує грошовими ресурсами виробничо - господарську діяльність підприємств різних форм власності та видів діяльності. Кредит впливає не тільки на процеси виробництва, споживання реалізації продукції, а й на сферу грошового обороту.

Важливу роль відіграє кредитування у задоволенні тимчасової потреби в коштах. Використання банківських запозичень дозволяє створити сезонні запаси і проводити сезонні витрати сезонних підприємств. Банківський кредит сприяє збільшенню запасів і витрат, розширенню виробництва і реалізації продукції; матеріально-технічному забезпечення основних фондів.

Не менш важливу роль серед банківських операцій відіграють інвестиційні операції.

Здійснюючи інвестиційні операції банку виступає в ролі інвестора, інвестуючи свої ресурси у створення, придбання та купівлю реальних активів з метою отримання прямих і непрямих доходів.

«Інвестиційна діяльність банку - це капіталовкладення банку на тривалий термін у виробничі та інші види інвестиційних проектів, що здійснюється методами інвестиційного кредитування, проектного фінансування, купівлі цінних паперів, вкладень безпосередньо у цінні папери, тощо» [3, с. 151]. Банки сприяють реалізації інвестиційних потреб господарюючих суб'єктів, виступаючи інструментом заощаджень і накопичень. Інвестиційна діяльність банків з позицій розвитку економіки включає ті вкладення, які сприяють отриманню доходу не тільки на рівні банку, але суспільства в цілому.

Проведення банківських операції здійснюється на основі таких принципів:

- принцип прибутковості. Банк, як комерційне підприємство прагне в процесі своєї діяльності отримати як найбільший прибуток;
- принцип платоспроможності. Комерційні банки повинні бути фінансово стійкими, забезпечувати необхідний обсяг капіталу для ведення бізнесу;
- принцип безпеки. Комерційні банки, приймаючи депозити від своїх клієнтів та інвестуючи їх, повинен забезпечити безпеку зберігання грошей.
- принцип ліквідності;
- принцип стягнення заощаджень. Комерційні банки залучають від своїх клієнтів величезні суми незадіяних грошей і ставлять завдання зібрати в банку ще більше заощаджень;
- принцип кредитної та інвестиційної політики. Комерційний банк в основному заробляє гроші своєю кредитною та інвестиційною діяльністю, тому банкам потрібні потужні кредити та інвестиційна політика, щоб отримати хороший прибуток;
- принцип економії. Комерційні банки стараються уникнути непотрібних витрат та збільшувати свої прибутки, тому керують своїми функціями в рамках встановленого бюджету;

- принцип надання послуг. Комерційні банки орієнтовані на надання банківських послуг. Враховуючи те, що хороший сервіс забезпечує кращу репутацію, а також прибуток;

- принцип секретності. Банки забезпечують збереження рахунків клієнтів у таємниці, доступ до облікових записів мають лише легітимні особи;

- принцип модернізації.

Сучасні комерційні банки впроваджують сучасні технічні послуги, такі як онлайн-банкінг, мобільний банкінг тощо.

- принцип спеціалізації;

- принцип розташування. Банки переважно вибирають місце свого розташування там де вони можуть знайти багато клієнтів;

- принцип добрих відносин з клієнтами;

- принцип гласності [44]. Комерційні банки дотримуються принципів публічності, щоб привернути увагу більшої кількості клієнтів

Таким чином, в процесі банківською діяльності комерційні банки виконують операції та надають послуги. Розвиток банківської системи пройшов довгий шлях свого розвитку. В сучасних умовах комерційні банки змушені регулярно вдосконалювати тактику і стратегію своєї діяльності, пов'язаної з активними та пасивними банківськими операціями, оскільки дані операції приносять банкам дохід та прибуток.

1.2. Основні види сучасних банківських операцій їх характеристика

Класифікація банківських операцій визначається різними класифікаційними ознаками та підходами. За економічним змістом та призначенням банківські операції поділяються на такі три групи:

1) пасивні операції;

2) активні операції;

3) комісійно-посередницькі операції.

Отже, на наш погляд, основними операціями банків України, що можуть суттєво вплинути на відносини банк-підприємство, є:

- операції по залученню внесків та депозитів;
- організації безготівкових розрахунків між клієнтом та банком;
- кредитні операції;
- факторингові операції;
- організація готівкового грошового обороту;
- фондів, емісійні та інвестиційні операції;
- гарантійні операції;
- різні послуги;
- трастові операції;
- фінансування та кредитування капітальних вкладень;
- лізинг;
- міжнародні операції.

Пасивні операції – операції пов’язанні з формуванням банківських ресурсів. Вони відіграють первинну й вирішальну роль, щодо активних операцій для яких необхідною умовою є достатність ресурсів. Саме за допомогою пасивних операцій банки отримують додаткові ліквідні кошти. Результати пасивних операцій відображаються в пасиві балансу. Акумуляовані в результаті пасивних операцій кошти складають переважну частину ресурсів банку, що визначає важливу роль цих операцій в діяльності банку[30];.

Отже, за рахунок пасивних операцій формуються ресурси комерційних банків, які необхідні йому для забезпечення нормальної діяльності понад власний капітал, підтримання ліквідності та отримання запланованого доходу.

Залежно від економічного змісту пасивні операції поділяються:

- залучення вкладів населення та коштів юридичних осіб;
- отримання кредитів від НБУ та інших комерційних банків;
- випуск банківських веселів, облігацій та інших зобов’язань.

«Активні операції - це операції, у процесі яких банки розміщують наявні у них власні, залучені і позичені ресурси у різні види активів з метою отримання прибутку і забезпечення своєї ліквідності» [8, с. 49].

Активні операції мають дебетове сальдо і обліковуються на активних балансових рахунках банку. Отже, активні операції тісно пов'язанні з пасивними операціями, оскільки це розміщення банками сформованих банківських ресурсів з метою отримання банківського прибутку [8].

Активні операції банків слід поділити на кредитні, обліково-кредитні та інвестиційні. Вони мають тісний взаємозв'язок і є найбільш доходними, хоча і найбільш ризиковими. Банкам важливо підтримувати оптимальну структуру своїх активів і при необхідності змінювати її на користь кредитів чи на користь інвестицій. На сьогодні в структурі активних операцій банків України переважають кредитні операції.

«Кредитні операції - вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування на певних умовах, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з суми відстрочення платежу» [45, с. 129].

На сучасному етапі розвитку комерційними банками України здійснюються такі кредитні операції:

- кредитування господарських суб'єктів та населення;
- іпотечне кредитування;
- надання бланкового кредиту;
- надання консорціумного кредиту у випадку великої суми кредиту або високого ризику;

- ломбардні кредитні операції;
- лізингові кредитні операції;

Банківські установи можуть відкривати кредитну лінію при наданні позики підприємствам. Кредитні операції основа всіх активних операцій, хоча в останній час збільшується кількість вкладень у цінні папери.

«Інвестиційні операції - операції з усіма видами майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності й приносять прибуток (дохід) або забезпечують соціальний ефект» [47, с. 175].

Слід зазначити, що до активних операцій відносяться:

- операції пов'язані із вкладення банківських ресурсів з метою підтримання ліквідності банку у грошові кошти в безготівковій та готівковій формах;
- розрахункові операції по платежах клієнтів;
- касові операції приймання і видачі готівки;
- кредитні операції, пов'язані з видачею кредитів юридичним, фізичним особам та банкам;
- інвестиційні операції у цінні папери (акції, облигації);
- операції з купівлі-продажу цінних паперів на фондовому ринку;
- операції з купівлі-продажу іноземної валюти на міжнародному та внутрішньому валютному ринку;
- депозитні операції пов'язані із розміщення в депозити в НБУ та інших комерційних банків тимчасово вільних ресурсів банку;
- операції купівлі-продажу банківських металів на міжнародному та внутрішньому валютному ринку;
- операції з придбання матеріальних та нематеріальних активів, основних засобів [10].

За прибутковістю банківські операції поділяються:

- операції, що приносять прибуток, це переважно стосується активних операцій, до яких слід віднести (позички, інвестиційні операції, частина депозитних операцій);

- операції, що не приносять прибуток, це касова готівка, залишки на кореспондентському рахунку в НБУ.

За ліквідністю банківські операції поділяються на:

- високоліквідні, вони знаходяться в грошовій формі або швидко переводяться в гроші. Це стосується касової готівки, залишків на кореспондентському рахунку, вкладень в цінні папери, які можуть швидко реалізуватися;

- ліквідні активи, які можуть перетворитися в кошти через короткочасний період. Це цінні папери, позички, факторингові операції;

- активи, які є безнадійними. Це довгострокові вкладення, довгостроково прострочені борги

За ступенем ризику банківські операції поділяються:

- I група із ступенем ризику 0 % - це готівкові кошти; банківські метали; кошти в Національному банку; боргові цінні папери; валюта та банківські метали до отримання, за купленими опціонними.

- II група із ступенем ризику 10 %. - це в основному короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади; нараховані доходи за кредитами, що надані органам державної влади;

- III група активів зі ступенем ризику 20 відсотків.

- IV група операцій зі ступенем ризику 50 %:

- кошти до запитання в інших банках не інвестиційного класу;
- нараховані доходи за коштами до запитання в інших банках, не інвестиційного класу;
- депозити овернайт, які розміщені в інших банках, не інвестиційного класу;

- довгострокові та короткострокові кредити органам місцевого самоврядування;
 - нараховані доходи за кредитами органам місцевого самоврядування;
 - гарантійні депозити в інших банках ;
 - активи до одержання;
 - валюта та банківські метали, які куплені за умовами спот у банку-контрагента, не інвестиційного класу;
 - кредити овернайт надані іншим банкам не інвестиційного класу;
 - валюта та банківські метали до отримання за іншими опціонними контрактами;
 - дисконт/премія за форвардними валютними контрактами;
 - хеджовані процентні доходи в іноземній валюті в майбутніх періодах;
 - хеджовані витрати майбутніх періодів [22, с.54].
- V група операцій із ступенем ризику 100 %. - це переважно прострочені нараховані доходи за коштами на вимогу в інших банках; прострочені нараховані доходи за кредитами, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування; короткострокові вклади (депозити), що розміщені в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; прострочена заборгованість і прострочені нараховані доходи за строковими вкладками (депозитами), що розміщені в інших банках; кредити овердрафт, кошти за операціями репо та інші короткострокові кредити, які надані іншим банкам, що не належать до інвестиційного класу; довгострокові кредити, що надані іншим банкам; кредити, що надані суб'єктам господарювання; прострочена заборгованість і прострочені нараховані доходи за кредитами, що надані суб'єктам господарювання; сумнівна заборгованість інших банків і за кредитами, що надані суб'єктам господарювання; дебіторська заборгованість за операціями з банками та за операціями з клієнтами банків; сумнівна заборгованість за кредитами, що надані фізичним особам, сумнівна заборгованість за нарахованими доходами за

операціями з клієнтами; нараховані доходи за борговими цінними паперами в торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; непокриті акредитиви; сумнівні вимоги за операціями з валютою та банківськими металами; інші зобов'язання, що надані клієнтам[22, с.57].

Комісійно-посередницькі операції – це операції комісійних банків за дорученням клієнтів за певну плату – комісію. Вони включають операції пов'язані:

а) комісійно-розрахунковою діяльністю, тобто із здійсненням внутрішніх та міжнародних розрахунків;

б) торговою комісією – це купівля-продаж грошей, цінних паперів, дорогоцінних металів, облігацій та акцій, надання за дорученням клієнтів бухгалтерських та консультаційних послуг;

в) традиційними фінансовими та біржовими послугами - це обслуговування цінних паперів (ф'ючерси, опціони, свопи), управління пакетами акцій, бюджетне та податкове планування тощо [33].

Результатом банківського маркетингу, спрямованого на задоволення потреб клієнтів є банківська послуга. Ці послуги пов'язані з кредитними, розрахунково-касовими, валютними операціями, з перевіркою проектно-кошторисної документації та іншими. Надання банками відповідних послуг дозволяє клієнтам краще орієнтуватися у банківському світі.

Банківську послугу слід розглядати як результат високого рівня задоволення клієнтських потреб, що зростає з часом, або задоволення діяльності банку з метою отримання прибутку. Банківські послуги є посередницькими по відношенню до банківської діяльності, вони можуть приносити банкам додатковий дохід.

По класифікації банківських послуг у банку виділяється чотири основні групи:

- депозитні послуги;
- кредитні;

- інвестиційні;
- інші послуги [50].

Відповідно існують наступні групи послуг.

1. Послуги, які сприяють перерозподілу фінансових ресурсів банку і пов'язані з процентними доходами та витратами:

- автоматичне зняття відсотків при перерахуванні на депозитний рахунок пенсій та заробітної плати клієнтам банку;
- автоматичне погашення з поточних рахунків відсотків за кредитами, закриття овердрафтів, відкриття кредитної лінії.

2. Комісійні послуги – всі інші банківські послуги у вигляді комісійних доходів.

3. Банківська послуга з розрахунково-касовим обслуговування. Вона поєднує ознаки процентного та комісійного обслуговування. Відповідно, на залишок готівки на чекових та розрахункових рахунках клієнтів банк може виплачувати певні відсотки.

Досить часто банківські установи України виконуються трастові операції, тобто послуги по управлінню майном. Сьогодні це найбільш перспективна послуга серед традиційних і нетрадиційних послуг.

Дзюблюк О.В зазначає: «Трастові (довірчі) послуги комерційних банків - це довірчі послуги з управління і розпорядження коштами клієнтів банку, їхніми цінними паперами та іншими активами. Банк проводить операції з майном клієнта (довірителя) і стає повноважним посередником між ринком і клієнтом, приймаючи інвестиційні й управлінські рішення в інтересах свого клієнта і розподіляючи у разі необхідності кошти для забезпечення зобов'язань клієнта» [18]. Вчений акцентує увагу: «до трастових послуг належать придбання і продаж цінних паперів клієнта з метою максимізації його прибутку, контроль за отриманням прибутків на користь клієнта (дивідендів, процентів та ін.), ведення особистих банківських рахунків клієнта (оплата його рахунків, одержання належних йому платежів та інші» [18].

Українські банки, при наявності ліцензії НБУ, здійснюють також міжнародні операції: кредитні, розрахункові та валютні, операції з обміну валют. Комерційними банками надаються валютні кредити при наявності стійких джерел надходжень іноземної валюти.

Отже, комерційні банки, здійснюючи ряд банківських операцій, забезпечують накопичення грошових капіталів і їх подальше спрямування в економічні процеси, сприяючи їх розвитку.

РОЗДІЛ 2.

СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» В ПЕРІОД 2020-2022 р. р.

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності досліджуваного банку

Лідером банківського ринку України із найбільшим вітчизняним банківським капіталом є АТ КБ «Приватбанк», заснований в 1992 році у формі товариства з обмеженою відповідальністю. В 2000 році банк було реорганізовано в закрите акціонерне товариство. Згодом в 2009 р. змінено організаційно - правову форму і банк став існувати як публічне акціонерне товариство. З червня 2020 р. це акціонерне товариство комерційний банк.

Керівництво АТ КБ «Приватбанк» здійснює Правління банку постійно діючий виконавчий орган Ради банку та загальних Зборів учасників. Очолює Правління Голова Правління Приватбанку. Для підготовки й обговорення стратегічних і важливих тактичних рішень в банку створено і функціонує 6 колегіальних органів:

1. Правління АТ КБ «Приватбанк»;
2. Стратегічний комітет банку;
3. Комітет з керування активами й пасивами;
4. Кредитний комітет банку;
5. Комітет інформаційних технологій;
6. Бюджетний комітет банку.

Сьогодні АТ КБ «Приватбанк» є досить успішним в сфері банківського бізнесу. В останній час значно розширюється його діяльність, збільшується кількість нових сучасних банківських операцій та послуг, утворюються нові відділення та філії. Активно в банківську сферу банку впроваджуються комп'ютерні технології, які сприяють швидкій обробці інформаційних потоків.

Відповідно, даний банку успішно використовує автоматизовану інформаційно-аналітичну систему та автоматизовану систему моніторингу фінансового стану банку. Банк успішно працює в системі безготівкових та безконтактних та електронних платежів. Особлива увага приділяється сучасним технологіям обслуговування клієнтів це: IT системи та процесінг, Приват - 24, біометрія, активні операції в цифрових каналах, ТСО, АТМ тощо. Відповідно, АТ КБ «Приватбанк» інвестує значні кошти в онлайн та в офлайн технології банківського бізнесу, які приносять банку значний успіх.

Варто зазначити, що АТ КБ «Приватбанк» це успішний, універсальний державний банк України. Держава в особі Кабінету Міністрів України є основним акціонером банку їй належить 100% акцій банку.

АТ КБ «Приватбанк» в своїй діяльності керується відповідними нормативно-законодавчими актами, зокрема, Закон України «Про банки і банківську діяльність», «Про господарські товариства» та нормативними актами НБУ.

АТ КБ «Приватбанк» виконуючи широкий спектр банківських операцій та банківських послуг, характеризується оперативністю, професійністю та компетентністю, має добру репутацію серед населення та суб'єктів підприємницького бізнесу, відповідно, клієнтська база банку розширюється з кожним роком.

Обсяг залучених банком коштів юридичних та фізичних осіб за період дослідження постійно зростає, про свідчать дані табл. 2.1.

Позитивним моментом в діяльності АТ КБ «Приватбанк» є наявність великої клієнтської бази фізичних та юридичних осіб. Залучаючи кошти своїх клієнтів на депозитні рахунки та вклади, банк формує свою ресурсу базу через організацію пасивних операцій. Аналіз залучених коштів клієнтів в розрізі фізичних та юридичних осіб та галузей економіки проведено в табл. 2.1. З наведених даних табл. 2.1. видно, що найбільші обсяги залучених коштів банку забезпечували фізичні особи, їх обсяг в 2022 році по відношенню до 2020 зріс на 112628,0 тис. грн. Зростанням характеризувалися обсяг залучених

коштів від юридичних осіб, їх приріст в 2022р. до 2020 р. складав 46634,0 млн. грн. Серед юридичних осіб найбільше коштів забезпечували підприємства сфери послуг, виробництва, торгівлі, сільського господарства.

Таблиця 2.1

Аналіз залучених АТ КБ «Приватбанк» коштів фізичних та юридичних осіб
в період 2020-2022 років

млн. грн.

Показники	Рік 2020	Рік 2021	Рік 2022	Приріст +/- 2022 до 2020р.
1	2	3	4	5
Кошти фізичних осіб	227704,0	229350,0	340332,0	+112628,0
Кошти юридичних осіб, в т.ч.	85004,0	95953,0	131638,0	+46634,0
- підприємств сфера послуг	37075,0	38337,0	50867,0	+13792,0
- виробничих підприємств	19963,0	22831,0	33196,0	+13233,0
- підприємств торгівлі	19093,0	22215,0	30461,0	+11368,0
- сільське господарство	3420,0	4583,0	5685,0	+2265,0
- транспорт та зв'язок	2632,0	3218,0	5162,0	+2530,0
- підприємств машинобудування	1055,0	1626,0	1663,0	+608,0
- державні підприємства	256,0	242,0	607,0	+351,0
- інші господарюючі суб'єкти	1510,0	1897,0	3997,0	+2484,0
Загальна сума коштів залучених банком від фізичних та юридичних осіб	312708,0	325303,0	471970,	+159262,

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Динаміку та структуру залучених коштів АТ КБ «Приватбанк» в розрізі фізичних та юридичних осіб показано на рис. 2.1. рис. 2.2.

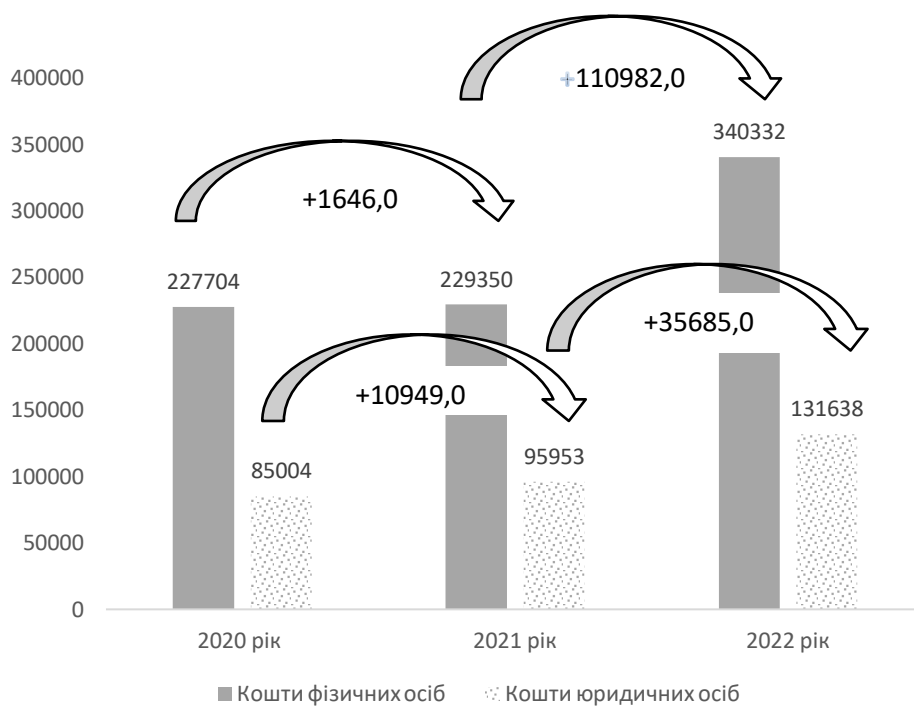

Рис. 2.1. Динаміка залучених АТ КБ «Приватбанк» коштів клієнтів в розрізі фізичних та юридичних осіб за 2022 рік (млн. грн)

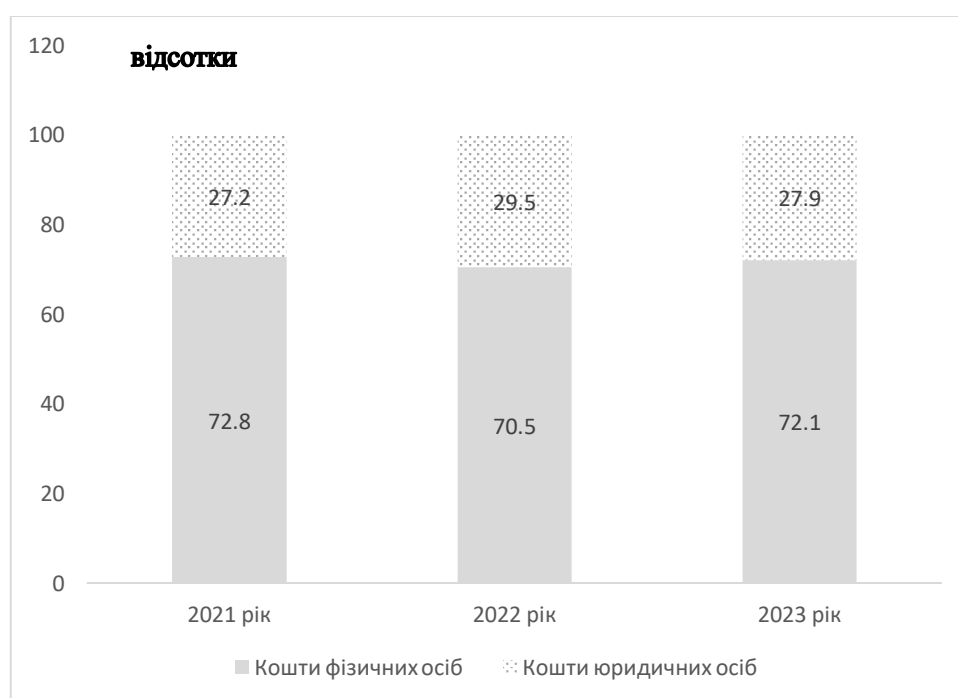

Рис. 2.2. Структура залучених АТ КБ «Приватбанк» коштів клієнтів в розрізі фізичних та юридичних осіб за 2020-2022 рік

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Банк, проводячи зважену політику зміцнення своєї стабільності та вдосконалення якості обслуговування надає клієнтам широкий комплекс сучасних традиційних та нетрадиційних банківських операцій та банківських послуг, враховуючи при цьому індивідуальний підхід до клієнтів. Відповідно, національна мережа банківського обслуговування АТ КБ «Приватбанк» дозволяє населенню України отримувати найвищий рівень обслуговування в будь-якій точці країни.

В процесі своєї діяльності АТ КБ «Приватбанк» здійснює рух грошових коштів обслуговуючи платіжний оборот., Аналіз руху грошових потоків в розрізі видів діяльності проведено в табл. 2.2. Дані якої наглядно ілюструють що рух грошових потоків банку за період дослідження не мав позитивної тенденції. Найбільшим грошовим потоком банку є чистий грошовий потік від операційної діяльності. В 2020 році він складав 85402,0 млн. грн., в 2021 році - 39169,0 млн. грн. та в 2022 році – 70585,0 млн. грн.

Таблиця 2.2

Аналіз руху грошових потоків коштів АТ КБ «Приватбанк»
впродовж періоду 2020-2022 р. р.

млн. грн.

Показники	Рік 2020.	Рік 2021	Рік 2022 .	Відхилення +/-2022 року від 2020 р.
1	2	3	4	5
Чистий грошовий потік від операційної діяльності	85402,0	39169,0	70585,0	-14817,0
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	(53144,0)	(14167,0)	(18267,0)	-34877,0
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	(32709,0)	(20178,0)	(28564,0)	-4145,0
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	48068,0	51208,0	94191,0	+46123,0

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Слід зазначити, що чистий грошовий потік від фінансової діяльності чистий дохід від інвестиційної діяльності впродовж періоду дослідження були

від'ємними. Так чистий дохід від інвестиційної діяльності в 2020р. складав 53144,0 млн. грн., в 2021 році -14167,0 млн. грн., в 2022 р. – 18267,0 млн. грн. Відповідно, від фінансової діяльності в 2020р. складав 32709,0 млн. грн., в 2021 році -20178,0 млн. грн., в 2022 р. – 28564,0 млн. грн.

Варто також зазначити, що АТ КБ «Приватбанк» є повноправним учасником світової банківської системи, підтримує кореспондентські відносини з найбільшими іноземними банками. Його визнає широке коло зарубіжних партнерів що дозволяє задовольняти потреби клієнтів даного банку пов'язані з їх міжнародною діяльністю. Важливо, що АТ КБ «Приватбанк» уповноважений обслуговувати кредитні лінії Світового банку реконструкції і розвитку, Європейського банку реконструкції і розвитку та інших іноземних банків. Це єдиний банк України, який має закордонну філію на Кіпрі, представництва в м. Алма-Ата, Казахстан; м. Лондон, Велика Британія; м. Москва, Росія; м. Пекін, Китай.

Головний офіс АТ КБ «Приватбанк» знаходиться в м. Дніпропетровську, Україна. Банк налічує 39 філій та 2764 відділення. Вони розташовані в усіх областях країни і діють на підставі Положень затверджених Правлінням АТ КБ «Приватбанк». Кожна філія має внутрішньобанківські реєстраційні коди надані представництвом Банку.

Філії та відділення банку не є юридичними особами - це відокремлені структурні підрозділи банку, які діють згідно письмового дозволу головного банку, яке дає право на здійснення банківських операцій.

Результати своєї діяльності АТ КБ «Приватбанк» відображає в звітах про прибутки і збитки, а також в річних балансах а розрізі активів та пасивів банку. Так станом на 1.01.2022 р. активи банку склали 401296,0 млн. грн., станом на 1.01 2023 року – 540529,0 млн. грн. Обсяги активів відповідали обсягам пасивів і відповідно склали 382525,0 млн. грн.; 401299 млн. грн. та 540529,0 млн. грн.

Варто зазначити, що АТ КБ «Приватбанк» є прибутковою фінансовою установою. Фінансові результати його діяльності характеризують такі показниками: доходи, видатки, прибуток.

Прибуток банку є кінцевим фінансовим результатом діяльності даного банку. Це його основна мета діяльності, так як прибуток є основним джерелом фінансової стійкості банку. Він виражає різницю між його доходами та витратами банку. Динамічні зміни прибутку банку впродовж період 2020-2022 р. р. проілюстровано на рис. 2.3.

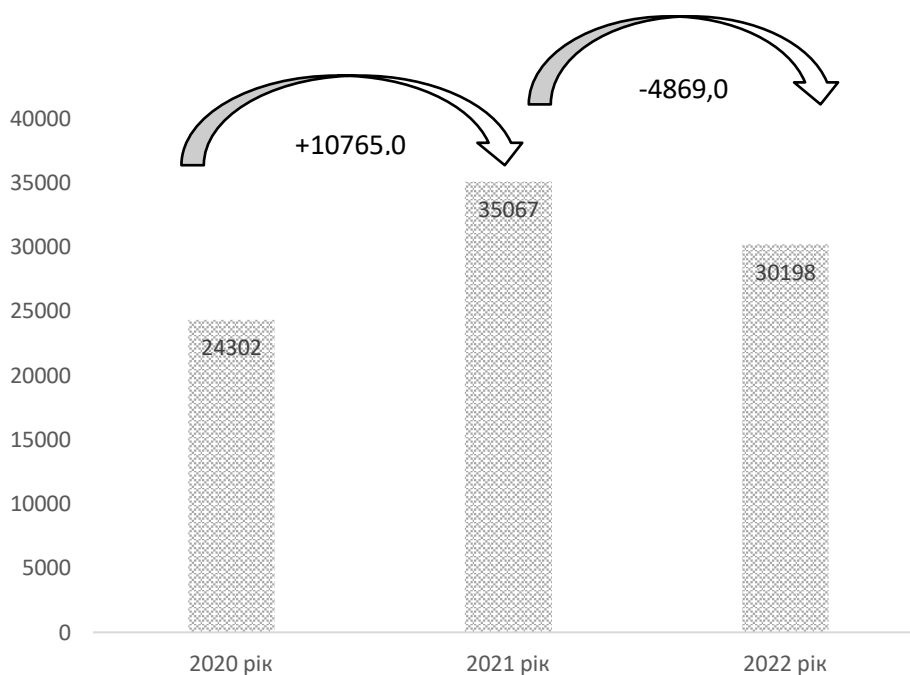

Рис. 2.3. Динамічні зміни прибутку АТ КБ «Приватбанк» впродовж періоду 2020-2022 р. р. (млн. грн)

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Дані рис. 2.3 засвідчують, що в 2020-2022 роках річний прибуток АТ КБ «Приватбанк» характеризувався такими показниками: в 2020 році він складав 22753,0 млн. грн., в 2021 році - 35067,0 млн. грн., в 2022 р. 30198,0 млн. грн.. Приріст на кінець періоду дослідження складав 5896,0 млн. грн. Це відбулося за рахунок зростання процентних доходів банку, які зростали і на кінець періоду на 10123,0 млн. грн. більше ніж на початку періоду, при цьому

процентні витрати скорочувалися протягом періоду дослідження на 8193, млн. грн. Це було позитивним явищем для банку.

Слід також зазначити, що основним інструментом визначення міцності фінансового стану АТ КБ «Приватбанк» є нормативи: норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) та норматив адекватності основного капіталу (Н3) (табл.2.3.)

Таблиця 2.3

Аналіз регуляторного капіталу АТ КБ «Приватбанк» та розрахунок
Н2 та Н3 впродовж 2020-2022 р. р.

Показники	Рік 2020 р.	Рік 2021р.	Рік 2022 р.	Відхилення+/- 2022 року від 2020 р.
1	2	3	4	5
Регуляторний капітал – всього: в т.ч.	35257,0	40843,0	54524,0	+19267,0
- капітал 1 рівня	17644,0	20437,0	27277,0	+9633,0
- капітал 2 рівня	17644,0	20437,0	27277,0	+9633,0
Коефіцієнт достатності капіталу (Н2)	28,1%	18,3%	23,8%	-4,3
Коефіцієнт достатності капіталу (Н3)	14,1%	9,2%	11,9%	- 3,2

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Наведені в табл. 2.3 дані засвідчують, що капітал 1 рівня на кінець 2022 р. характеризувався зростанням, приріст склав 9633 млн. грн. Відповідно, (Н2) - норматив капіталу 1 рівня по роках склав 28,1%, 18,3% та 23,8%. Н3 - коефіцієнт достатності капіталу - 14,1%, 9,2% та 11,9%. Розрахований Н2 - коефіцієнт достатності капіталу в 2022 році скоротився до 2020 р. на 4,3%, коефіцієнт Н3 відповідно скоротився на 3,2%. При цьому регуляторний капітал зріс на кінець 2022 року на 19267,0 млн. грн. і склав 54524,0 млн. грн.

Таким чином, АТ КБ «Приватбанк» є державним банком України, який надає широкий спектр банківських послуг та виконує сучасні банківські операції. Це надійний і стабільний державний комерційний банк, який входить до єдиної банківської системи України. АТ КБ «Приватбанк» є лідером

банківського ринку, користується довірою клієнтів. Банк дотримується визначеної стратегії розвитку, яка будується на принципах мінімізації ризиків, максимізації одержання прибутку та максимального задоволення потреб клієнтів. Дана стратегія сприяє подальшому розвитку банку й підвищенню конкурентоспроможності та спрямована на збільшення банківського капіталу, розширення кількості та обсягів пасивних та активних операцій.

2.2. Аналіз динаміки, структури та ефективності сучасних банківських операцій

Пасивні банківські операції є основою формування банківських ресурсів АТ КБ «Приватбанк», тобто капіталу банку. «Банківський капітал - сукупність грошових капіталів, залучених банком, які використовуються ним у вигляді банківських ресурсів для кредитно - розрахункових та інших операцій банку» [24, с.44]. Саме банківський капітал відіграє визначальну роль в процесі створення та функціонування даного банку. Капітал банку складається з власного капіталу та зобов'язань банку перед владниками та кредиторами. Формуючи свій капітал, АТ КБ «Приватбанк» здійснює пасивні операції. До складу пасивних операцій відносяться:

- залучення вільних коштів юридичних та фізичних осіб;
- отримання кредитів від комерційних банків та від центрального банку (НБУ);
- випуск цінних паперів векселів, банківських облігацій тощо.

Відповідно, ресурсна база АТ КБ «Приватбанк» формується з наступних джерел:

- а) акціонерного капіталу та резервних фондів;
- б) коштів банківських клієнтів - фізичних та юридичних осіб;
- в) коштів залучених на міжбанківського ринку та від рефінансування НБУ.

Статутний капітал АТ КБ «Приватбанк» станом на 1.01 2022 р. складав 206060 млн. грн., поділений на 735927657 іменних простих акцій, вартість кожної складала 280 грн. Збільшення статутний капітал банку можливе за рахунок збільшення номінальної вартості акцій, випуску нових акцій, обміну облігацій на акції тощо.

Порядок та розміри та формування резервного та страхового фондів визначаються НБУ. Фінансова робота банку постійно спрямована на здійснення пасивних операцій, пов'язаних з формування банківського капіталу. Отже, АТ КБ «Приватбанк» прикладає зусилля до розширення джерел фінансових ресурсів.

Проаналізуємо капітал АТ КБ «Приватбанк» за 2020-2022 р. р. в табл.2.4. Дані якої показують, що протягом 2020-2022 р. р. банк здійснюючи пасивні операції сформував капітал банку, обсяг якого зростає з кожним роком. Так в 2020 році він склав 382525,0 млн. грн. в 2022 році - 540529,0 млн. грн. Відповідно, приріст на кінець періоду дослідження 91573,0 млн. грн.

Таблиця 2.4

Аналіз банківського капіталу та зобов'язань АТ КБ «Приватбанк»
за період 2020-2022 р. р.

млн. грн.

Показники	Рік 2020	Рік 2021	Рік 2022	Відхилення +/-2022 року від 2020 р.
1	2	3	4	5
Капітал банку в тому числі:	382525,0	401296,0	540529,0	+91573,0
Акціонерний капітал	206060,0	206060,0	206060,0	-
Емісійний дохід	23,0	23,0	23,0	-
Резерви переоцінки будівель	689,0	695,0	699,0	+10,0
Нервалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	(2937,0)	-	-	
Результати операцій з акціонером	12174,0	12174,0	12174,0	-
Нерозподілений прибуток	158731,0	174648,0	181435,0	+22704,0
Загальні резерви та інші доходи (прибуток)	167179,0	184344,0	190121,0	+22942,0

Накопичений дефіцит	(171665,0)	(157247,0)	(156749,0)	-14916,0
Зобов'язання	329700,0	334681,0	488912,0	+79487,0
Всього зобов'язань та капіталу.	382525,0	401296,0	540529,0	+158004,0

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Станом на 31.12 2020 р. загальна сума зобов'язань і капіталу в цілому складала 382525,0 млн. грн., станом на 31.12.2021 року – 401296,0 млн. грн., на 31.12. 2022 року – 540529,0 млн. грн., таким чином, приріст на кінець дослідження становив 158004,0 млн. грн. Акціонерний капітал в 2020-2021 роках був не змінним і складав щорічно 206060,0 млн. грн. Наглядно динаміку змін капіталу банку проілюстровано на рис. 2.4.

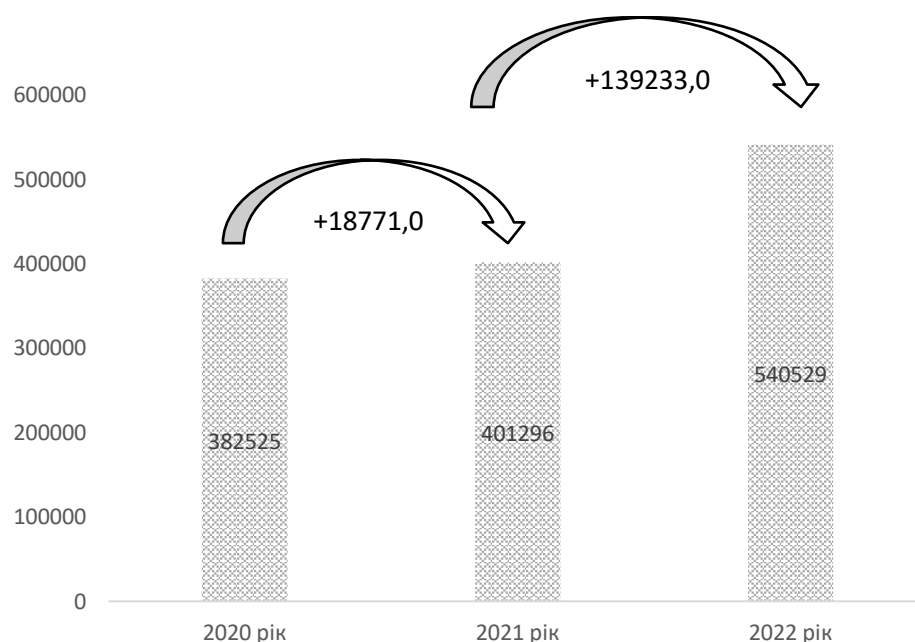

Рис. 2.4 Динамічні зміни капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2020-2022 р. роки (млн. грн) *Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Дані проілюстровані на рис. 2.4 показали, що капітал банку зростає щорічно, так приріст в 2021 році до 2020 року складає 18771,0 млн. грн. приріст 2022 року до 2021р. -139232,0 млн. грн. до 2020 року -158004 млн. грн.

Структура капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2020-2022 р.р. проаналізовано в табл.2.5.

Аналіз структури капіталу АТ КБ «Приватбанк»
впродовж періоду 2020-2022 років

відсотки

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.
1	2	3	4	5
Капітал	100,0	100,0	100,0	-
в тому числі:				
Акціонерний капітал	53,9	51,3	38,1	-15,8
Емісійний дохід	0,01	0,01	0,01	-
Нервалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	0,01	0,01	0,01	-
Результати операцій з акціонером та резерви	3,18	3,03	2,3	-0,88
Загальні резерви та інші доходи	22,5	25,4	35,2	+12,7
Нерозподілений прибуток)	20,2	20,03	24,14	+3,94
Резерви переоцінки будівель	0,22	0,22	0,24	0,02

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Структура капіталу показана в таблиці 2.5 показала, що найбільша питома вага припадає на акціонерний капітал, а саме по роках 53,9%; 51,3% та 38,1%. Загальні резерви, доходи та прибуток склали - 22,5% , 25,4% та 35,2 %.

«Власний капітал банку - це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти утворені в процесі діяльності банку для забезпечення його самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду діяльності» [5, с.64]. В досліджуваному періоді сума власного капітал та зобов'язань в 2020р. складала 382525,0 млн. грн., в 2021 р. зросла до 401296,0 млн. грн., в 2022 році до 540529,0 млн. грн..

Банк, будучи фінансовим посередником, значну частину капіталу залучає через мобілізацію коштів фізичних та юридичних осіб, які є тимчасово вільними і розміщуються на депозитних рахунках.

Мобілізувавши кошти і створивши ресурсну базу АТ КБ «Приватбанк» розміщує мобілізовані банківські ресурс, виконуючи при цьому операції, які

відображаються в активі балансу банку і які називаються активними операціями, зокрема це:

- операції пов'язані з вкладанням банківських ресурсів у грошові кошти та підтримання ліквідності банку;
- операції пов'язані з платежами клієнтів, які слід називати розрахунковими;
- касові операції пов'язані прийняттям та видачею готівки;
- кредитні операції;
- інвестиційні операції;
- операції з купівлі та продажу цінних паперів;
- валютні операції пов'язані з купівлі та продажу іноземної валюти;
- депозитні операції з розміщення тимчасово вільних ресурсів банку в депозити НБУ та в інші банки;
- операції з купівлі та продажу банківських металів;
- операції з придбання ТМЦ, основних засобів та інші.

Аналіз активів АТ КБ «Приватбанк» проведено в табл. 2.6.

Таблица 2.6.

Аналіз активних операцій АТ КБ «Приватбанк» впродовж
2020-2022 р. р.

млн. грн.

Показники	Рік 2020	Рік 2021р.	Рік 2022	Відхилення +/-2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти	49911,0	52836,0	96380,0	+46469,0
Кредити та аванси банкам	25059,0	26243,0	103837,0	+78778,0
Кредити та аванси клієнтам	66021,0	68218,0	68064,0	+2043,0
Інвестиційні цінні папери	221661,0	222277,0	239752,0	+18091,0
Поточні податкові активи	6660,0	9978,0	9079,0	+2419,0
Відстрочені податкові активи		-	1100,0	+1100,0
Інвестиції в дочірні, спільні та асоційовані підприємства	30,0	30,0	30,0	-
Інвестиційна нерухомість	2933,0	1989,0	2155,0	-778,0
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	953,0	1288,0	1389,0	436,0

Основні засоби	6689,0	6074,0	5228,0	-1461,0
Інші фінансові активи	3448,0	2644,0	4308,0	+860,0
Інші не фінансові активи	10128,0	9713,0	9189,0	-939,0
Непоточні активи	32,0	7,0	64,0	+32,0
Загальна сума АКТИВІВ	382525,0	401296,	540529,0	+158074,0

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

За результатами даних табл. 2.6 видно, загальна сума активів досліджуваного банку за період 2020-2022 років зростала з кожним роком, якщо в 2020 році вона складала 382525,0 млн. грн., та в 2021 році – 401296,0 млн. грн., а в 2022 році – 540529,0 млн. грн., таким чином приріст 2022 році до 2020 року склав 158074,0 млн. грн.

З наведених даних табл. 2.7 видно, що найбільші обсяги ресурсів банк спрямовував на видачу кредитів клієнтам та авансів, а також видачу кредитів іншим банкам та на інвестування цінних паперів. Структуру активів проаналізовано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Структура активних операцій АТ КБ «Приватбанк» впродовж
2020-2022 р. р.

відсотки

Показники	Рік 2020	Рік 2021р.	Рік 2022	Відхилення +/-2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5
Загальний обсяг активів	100	100	100	
Грошові кошти та їх еквіваленти	13,04	13,1	17,8	+4,76
Кредити та аванси банкам	6,5	6,5	19,2	+12,7
Кредити та аванси клієнтам	17,2	16,9	12,6	-4,6
Інвестиційні цінні папери	56,6	55,4	44,4	-12,2
Поточні податкові активи	1,7	2,4	1,6	-0,01
Інвестиційна нерухомість	0,7	0,4	0,3	-0,4
Основні засоби	1,7	1,5	0,9	-0,8
Інші фінансові активи	1,3	1,4	1,5	+0,2
Інші не фінансові активи	2,64	2,4	1,7	-0,94

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

Наведені в табл. 2.7 дані показали, що в структурі активів банку найбільша частка припадає на інвестування коштів в цінні папери це відповідно складало 56,6%, 55,4% та 44,4%, хоча на кінець 2022р. вона

скоротилась 12,2%. в той же час зросла частка кредитів виданих іншим банкам на 12,7%. На долю кредитів виданих клієнтам припадало по роках 17,2%, 16,9% та 12,6%, відбулося скорочення частка в 2022 році на 4,6%. грошові кошти та еквіваленти займали відповідно 13,04%, 13,1% та 17,8%, зростання частки на кінець 2022 р. складало 4,76%.

В останні роки АТ КБ «Приватбанк» значно розширив сферу кредитування, з надання кредитів суб'єктам господарювання та населенню. Аналіз банківських кредитів та авансів виданих банком клієнтам проведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз кредитів та авансів клієнтам АТ КБ «Приватбанк»

впродовж 2020-2022 р. р.

млн. грн.

Показники	Станом на 1.01.2020р.	Станом на 1.01.2021	Станом на 1.01.2022	Відхилення 2022 р. від 2020р.
1	2	3	4	5
Кредити юридичним особам	5509,0	4091,0	3127,0	-2382,0
Кредити фізичним особам в т. числі				
- кредитні картки	40409,0	454314,0	32413,0	-7996,0
- іпотечні кредити	9566,0	9868,0	1625,0	-7941,0
- споживчі кредити	3500,0	5343,0	3239,0	-261,0
- кредити на придбання автомобілів	35,0	394,0	178,0	143,0
- інші кредити	129,0	83,0	11,0	-118,0
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	6859,0	11900,0	15610,0	+8751,0
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом-фізичним особам	1052,0	735,0	1481,0	+893,0
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом-юридичним особам	588,0	267,0	377,0	-211

Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом-підприємствам малого та середнього бізнесу	517,0	1067,0	1085,0	+568
Всього кредитів	232772,0	242568,0	250496,0	+17724,0
Мінус резерв під очікуванні збитки	(177751,0)	(174350,0)	(176301,0)	x
Всього кредитів та авансів клієнтам	55021,0	68218,0	68084,0	+13063,0

*Розраховано за річною звітністю АТ КБ «Приватбанк».

В період 2020-2022 р. р., як показують дані табл. 2.8 АТ КБ «Приватбанк» видав кредитів на загальну суму 232772,0 млн. грн. в 2020 р., в 242568,0 млн. грн. в 2021 році - та 250496,0 млн. грн. в 2022 році. Найбільші за обсягом суми кредитів були видані фізичним особам, зокрема, це кредити по кредитних картках, споживчі, іпотечні та інші кредити. Хоча всі види кредитів виданих фізичним особам в 2022 році значно скоротились, це було пов'язане з військовою агресією РФ, через що населення не ризикувало брати кредити. Видавались банком кредити і суб'єктам малого та середнього підприємництва так в 2020 р. це складало 6859,0 млн. грн., в 2021 р. – 11900,0 млн. грн. та в 2022 р.- 15610,0 млн. грн.

АТ КБ «Приватбанк» впродовж 2020-2022 р. р. видавав лізингові кредити, відповідно мала місце дебіторська заборгованість по лізингових операціях малому та середньому бізнесу, яка по роках складала 517,0 млн. грн., 1067,0 млн. грн. та 1085,0 млн. грн.

В останні роки банк активно розвиває чат-бот Telegram, за що отримав 1 місце номінації «Найкращий фінансовий чат-бот» та престижну премію журналу RaySpace 2021 у. Банк активно продовжує працювати над створенням сервісів для проведення персональних та дистанційних операцій клієнтами без залучення працівників банку. АТ КБ «ПриватБанк» самостійно та спільно з платіжними системами Visa та MasterCard активно вдосконалює безпеку платежів та підтримує нові стандарти (3DS 2.0) та технології (Crowler). Банк розширяє мережу банкоматів і терміналів, оновлює обладнання, програмне забезпечення, розробляти нові можливості обслуговування.

Таким чином, протягом досліджуваного періоду, а саме в 2020- 2022 роках, банк активно працював в сфері банківського бізнесу, здійснюючи пасивні операції банк мобілізував кошти фізичних та юридичних осіб і формувал достатню ресурсну базу. Виконуючи активні операції банк вигідно розміщував свій капітал, тим самим задовольняв потреби клієнтів та забезпечував прибутковість своєї діяльності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

3.1. Оптимізація управління активами та пасивами банків

З метою подальшого розвитку банківської діяльності банківські установи повинні збільшувати обсяги ресурсної бази, залучаючи кошти юридичних та фізичних осіб, підтримуючи на відповідному рівні показники ліквідності та забезпечуючи оптимальне співвідношення між активами та пасивами банку, що сприятиме підвищенню прибутковості діяльності банку.

Слід зазначити, що при управлінні активами і пасивами українські банків мають певні проблеми, зокрема:

- функціонально-організаційної структура банку є не раціональною;
- система внутрішнього контролю є недостатньо досконалою, малоефективним є внутрішній та зовнішній аудит, не якісним є ризик-менеджмент;
- не відповідність штату банку обсягам і темпам зростання активів;
- підвищення кваліфікації персоналу, його тренінгу і тестуванню приділяється недостатня увага керівництвом банку;
- нехтування дослідженнями ринку під час впровадження нових послуг та банківських продуктів;
- неефективна структура витрат банку.

Існують також проблеми в частині активів комерційних банків через те що :

- організаційна структура підрозділів, які здійснюють активні операції є нераціональною;
- недосконалість чинного законодавства в частині проведення сучасних активних операцій;

- обсяг кредитного портфеля часто не відповідає наявним потребам банку при здійсненні кредитної діяльності;
- завищений рівень концентрації кредитів в одну галузь;
- банк не дотримується принципу МСБО;
- недостатнім контролем за кредитними операціями.

Слід зазначити, що банкам характерні проблеми і в частині пасиви банку, до них належать:

- відволікання частини ресурсної бази в неприбуткові активи;
- відчутний вплив ринкових ризиків;
- неефективна політика банку в частині ціноутворення, встановлення плати за певні послуги;
- залежність обсягу надходжень від нетрадиційних разових операцій;
- залучення дорогих ресурсів на міжбанківських ринку кредитів.

При управлінні активами і пасивами в першу чергу важливо вдосконалити роботу на депозитному та кредитному ринках, тому зосередимо увагу на цих напрямках.

Депозитна політика комерційного банку передбачає тактику і стратегію залучення коштів клієнтів та інших кредиторів та визначення при цьому найбільш ефективної комбінації джерел залучення. Дзюблюк О.В. вважає: «оптимізація депозитної політики банку - це складне багатофакторне завдання, в основу розв'язання якого слід віднести з врахування інтересів економіки країни в цілому, комерційного банку як суб'єкта економіки, клієнта і персоналу банку. оптимальна депозитна політика повинна бути підпорядкована оптимальному співвідношенню ліквідності, дохідності і ризику» [18].

Оптимізація депозитного портфеля визначає успішне управління ліквідністю банку. Нездатність банку задовольнити потреби клієнтів може привести до їх втрати. Відповідно, метою банку є одержання максимально високого прибутку при мінімальних ризиках.

До загальних критерій оптимальності депозитної політики слід віднести:

- а) надійність фінансової стійкості через забезпечення взаємозв'язку депозитних, кредитних інших операцій банку;
- б) мінімізація ризиків;
- в) підбір за видами, ринками, клієнтурою депозитного портфеля;
- г) диференційований підхід до клієнтури;
- д) вибір цін та підвищення якості депозитних продуктів;
- е) ефективна комбінація ресурсів, оптимальне співвідношення між активами і пасивами банку [18].

Основними перспективами розвитку ринку вкладів і депозитів є:

1. Зростання питомої ваги депозитів до запитання, тобто депозитних операцій з населення. Важливо банкам пропонувати індивідуальний підхід до вкладників та гарантувати їм високоякісні послуги.
2. Акумуляція коштів вкладників на строкові депозити та збільшення масштабів діяльності банків.
3. Розширення практики залучення на ощадні вклади коштів клієнтів
4. Вирівнювання процентної політики банків. Процентні ставки закладами визначається на договірних засадах між банком і клієнтом. Розмір процента залежить від з умов депозиту, суми, строку, порядку вилучення тощо.
5. Розширення кола депозитних рахунків із різним режимом функціонування, це дає вкладникам урізноманітнити використання своїх коштів.
6. Застосування комплексного обслуговування клієнтів при залученні коштів на депозити, тобто надавати клієнтам різноманітні послуги та сучасні нетрадиційні операції .

Вибір оптимального напрямку формування ресурсної бази повинен здійснюватись за принципом «прибутковість -ліквідність». Здійснювати вибір найефективнішого варіанта формування ресурсів бази банку пропонується здійснювати на основі рейтингової оцінки елементів ресурсної бази та під впливом економічних факторів.

Крім того, важливо оптимізувати співвідношення між статутним капіталом, резервним капіталом, умовно постійним залишком на рахунках клієнтів, вклади фізичних осіб, строкові вклади юридичних осіб, міжбанківський кредит.

Слід зазначити, що управління капіталом банку передбачає не лише абсолютне нарощування, тут важлива якісна оцінка капіталу. Сьогодні пріоритетних місць в структурі капіталу банку належить коштам юридичних осіб, які знаходяться на поточних рахунках.

Не можна недооцінювати роль вкладів населення на депозит, хоча вони є найризикованіші серед строкових депозитів. Хоча строкові депозити забезпечують здійснення довгострокових кредитних операцій, які приносять банку найбільший дохід. Міжбанківський кредит можна включати у ресурсну базу банку переважно для підтримки поточної ліквідності.

Таким чином, банкам для проведення пасивних операцій важливо постійно узгоджувати їх об'ємні, часові і вартісні характеристики з активними операціями. З цією метою необхідно забезпечувати постійний контроль за рухом депозитних ресурсів.

Сьогодні банки повинні структурувати джерела ресурсів до чітко визначених цілей:

- використовувати ті джерела ресурсів, яким характерні мінімальні витрати залучення коштів;
- оптимізувати пропорції між залученими коштами і капіталом.

Кредитна діяльність комерційних банків відіграє важливу роль в економічному житті країни. Тому розглядаючи питання управління активами важливо зосередити увагу на кредитних операціях, адже кредити відносяться до банківських операцій, які мають високим ступенем ризику. Основними факторами ризиків є:

- зміна процентних ставок та дисбаланс між активами і пасивами банку;
- коливання валютних курсів та цін на акції;
- невиконання позичальниками банківських вимог;
- зниження ліквідності банківських ресурсів [22].

Слід зауважити, що ефективність кредитної діяльності банку залежить від можливостей клієнтів виконувати кредитні зобов'язання. Відповідно, банки повинні ретельно вивчати репутація своїх клієнтів, можливостей повернення ними отриманої позики та внесення плати за її користування.

При цьому банки повинні налагоджувати партнерські зв'язки із своїми клієнтами, надавати консультації по ліквідації недоліків в їх діяльності, допомагати визначати економічну доцільність кредитування та направленість позичених ресурсів.

Вдосконалення управління активами і пасивами сучасних банківських установ є частиною основної стратегії банків та досягнення їх основної мети - збільшення прибутку.

Відповідно вдосконалення управління активами і пасивами передбачає наступні заходи:

- 1) оптимізація організаційної структури банків для забезпечення якісної нової системи управління банком;
- 2) визначення стратегічних цілей розвитку, застосування комплексного програмно-цільового планування та прогнозування діяльності;
- 3) збільшення кількості сучасних банківських операцій, зростання їх обсягів і видів з метою залучення додаткових клієнтів;
- 4) диверсифікація клієнтської бази;
- 5) здійснення контролю за ефективністю і якістю сучасних банківських послуг та операцій;
- 6) упередження ризиків оцінки їх впливу на банківську діяльність;
- 7) розширення діяльності на міжнародних ринках та зв'язків з іноземними банками;
- 8) розвиток автоматизованої інформаційної системи банку;
- 9) вдосконалення облікової та операційної роботи, процесу складання звітних фінансових документів та забезпечення ефективності аналізу показників діяльності банку.

Таким чином, основними напрямками вдосконалення управління пасивами та активами банку є зміцнення його фінансового стану шляхом збільшення капіталу, акціонування, впровадження нових підходів до впровадження нетрадиційних банківських операцій та послуг. Між активами і пасивами банків існує пряма залежність, без пасивних операцій не можливо здійснювати активні операції. Відсутність активних операцій робить непотрібними здійснення пасивних операцій, тому зростання ресурсної бази забезпечує розвиток активних операцій.

3.2. Перспективи розвитку нетрадиційних банківських операцій

Розширення сфер діяльності банків та їх активний розвиток вимагає визначення пріоритетних напрямків вдосконалення банківських операцій та надання нових банківських послуг. До них слід віднести: трастові операції; консультаційно-інформаційні послуги; послуги по збереженню цінностей; гарантійні та посередницькі послуги; лізингові та факторингові операції.

Слід зазначити, що перспективними напрямками сьогодні є трастові операції, які передбачають управління майном клієнта та виконання інших послуг за дорученням та в інтересах клієнта. При трастових операцій банк виступає розпорядником певного майна та набуває відповідних прав згідно укладеного договору або за заповітом.

Особливо поширеними є трастові послуги у промислово розвинутих країнах світу. Розвиток таких послуг був обумовлений потребами домашніх господарств та підприємств у правильному розпорядженні їх коштами, передачі іншим особам, запобіганні ризиків при здійсненні фінансових операцій. Все це потребувало професійних знань, якими володіють працівники банку. Вони мають відповідний досвід обліку депозитних операцій, зберігання цінностей у сейфах, вміють проводити фінансовий аналіз і робити узагальнення, приймати відповідні рішення.

Банки можуть надавати трастові послуги як фізичним так і юридичним особам. Трастові операції як надаються фізичним особам включають:

1) на підставі заповіту здійснення розпорядження спадщиною, здійснювати розподіл майна між спадкоємцями, виявляти та збирати усі активи спадщини, сплачувати податки, борги по адміністративних видатках тощо;

2) за дорученням здійснювати управління майном клієнта (зберігання довіреного майна та коштів, розпорядження отриманими доходами на користь довірителя, інвестування коштів у різні види активів тощо);

3) надавати агентські послуги (оренда сейфів, збереження цінностей, управління активами за вказівками клієнта);

1) опікунство недієздатних осіб та неповнолітніх спадкоємців, забезпечення збереження майна.

Банки також можуть розпоряджатися активами підприємств за дорученням, здійснювати агентські операції, виплату дивідендів за акціями та процентів за облігаціями, зберігати акцій з передовіреном правом голосу; тимчасово управляти справами підприємства при його реорганізації або банкрутстві.

Однак, через відсутність відповідної законодавчої бази, яка б регулювала банківську діяльність у даній сфері українські банки обмежені в повній мірі надавати ці послуги та не можуть активно розвивати цей сегмент банківських послуг. Сьогодні для українських банків перспективним напрямком трастових послуг є операції з цінними паперами за дорученням клієнтів, хоча і це потребує створення належної правової бази.

Серед трастових операцій з цінними паперами доцільно виділити такі:

1. Інвестиції у цінні папери та їх продаж за дорученням від імені і за рахунок коштів клієнтів, що є власниками відповідних портфелів. При цьому комерційний банк залежно від умов укладеного договору може виступати як агент свого клієнта, виконуючи його інструкції з купівлі-продажу цінних паперів на власний розсуд, але в інтересах клієнта.

2. Забезпечення посередництва в організації випуску та первинному розміщенні цінних паперів. У даному разі банк може готувати документацію та умови випуску цінних паперів, здійснювати реєстрацію емісії у державних органах, організовувати рекламні компанії, добирати інвесторів, створювати групи передплати з числа інших фінансових установ.

3. Виконання агентських послуг з платежів за цінними паперами клієнта. Банк може, з одного боку, проводити виплати дивідендів за акціями, процентів за облігаціями, погашати боргові цінні папери при настанні строків їх погашення, а з іншого - здійснювати інкасацію платежів, що належать за цінними паперами клієнта.

4. Виконання функцій незалежного реєстратора цінних паперів.

5. Реінвестування дивідендів, процентів та інших доходів, отриманих за цінними паперами.

6. Зберігання, охорона, перевезення та пересилання цінних паперів за дорученням клієнта.

7. Реалізація повноважень з голосування на щорічних зборах акціонерів у разі, якщо власник акцій, передаючи їх у довірче управління банку, одночасно доручає йому відповідне право голосу.

8. Створення різного роду резервних фондів для страхування фінансових ризиків за операціями з цінними паперами клієнта.

Крім того, заслуговує на увагу надання банками своїм клієнтам кваліфікованих консультацій та інформації з організації господарської діяльності та управління фінансами. Працівники банку надають клієнтам інформацію, професійні роз'яснення, консультації з правових, банківських та фінансових питань та з вирішення проблем ведення бізнесу.

Відповідно, найперспективнішими напрямками в цій сфері можна віднести:

- консультації з питань нормативно-законодавчих актів, які регламентують діяльність клієнтів;

- підготовку і правову експертизу договорів, контрактів, установчих документів, ліцензійних документів;

- консультації з питань фінансового планування і контролю, ціноутворення, організації розрахунків з контрагентами, з ведення бухгалтерського обліку, складання звітності та кошторисів, калькуляції з визначення собівартості продукції;

- консультації з питань маркетингу, діяльності на валютному та фондовому ринках, з управління активами фірм та зовнішньоекономічної діяльності;

- консультації із питань реорганізації, злиття, придбання підприємств, збільшення капіталу;

- консультації та рекомендації фізичним особам клієнтам з питань купівлі і продажу нерухомості та інших активів, цінних паперів, виборі оптимальних напрямків інвестування коштів;

- надання клієнтам інформації про закономірності розвитку економіки, фінансовий стан, місце контрагентів на фінансовому ринку, обмінні курси іноземних валют, стан світових ринків різних товарів та інші дані [23].

Перспективними в комерційних банків гарантійні та посередницькі послуги. Сюди відносяться:

- аудиторські послуги - це комплексна перевірка банком фінансово-господарської діяльності клієнта;

- маркетингові послуги – це пошук ринків збуту для клієнтів банку, проведення реклами, відбір партнерів;

- гарантійні послуги, надання яких пов'язане з видачею банком зобов'язань за клієнта, виконання яких передбачає здійснення різних грошових виплат;

- виконання внутрішніх операцій для клієнтів, зокрема ведення бухгалтерського обліку, управління фінансами, касового господарства, виплата заробітної плати, функції внутрішнього управління, регулювання постачання і збуту;

- організація інженерно-економічних експертиз, зокрема, перевірка проектно-кошторисної документації інвестиційних проектів контроль за реалізацією цих проектів проведення експертних робіт, пов'язані з фінансуванням проектів.

Серед нетрадиційних банківських послуг важливе місце посідають факторингові та лізингові.

«Факторинг - це операція, що поєднує в собі кредитування клієнта з метою формування обігового капіталу, а також ряд посередницько-комісійних послуг. Суть факторингу полягає в тому, що банк купує у клієнта право на вимогу боргу пов'язане з поставкою товарів чи наданням послуг» [5, с. 75].

У факторингу беруть участь три сторони:

- фактор - це спеціалізована установа або спеціальний відділ банку;
- постачальник;
- покупець.

На практиці розрізняють такі два види факторингу:

1. Конвенційний, який є комплексною системою обслуговування клієнта і зосереджує в собі бухгалтерські, юридичні, консультаційні та інші послуги. Фактично за клієнтом зберігаються лише виробничі функції.

2. Конфіденційний, що обмежується тільки дисконтуванням рахунків-фактур. Переваги цього виду факторингу для клієнта полягають у тому, що він є більш незалежним від банку.

Для ринку факторингу в Україні характерними є такі проблеми:

1. Недосконалість вітчизняної нормативно-законодавчої бази у сфері факторингових послуг.
2. Відсутність належного досвіду роботи та професійних навичок учасників ринку факторингу.
3. Велика плата за виконання факторингових операцій (від 50 до 60%).
4. Використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми ідентичної при кредитуванні.

5. Відсутність методичних рекомендацій відображення операції факторингу в бухгалтерському обліку[27].

Основними перспективами розвитку факторингових послуг в Україні є:

1. Створення спеціалізованих факторингових компаній спроможних професійно виконувати факторингові операцію: зокрема інформаційно-аналітичне обслуговування, фінансування, робота з клієнта дебіторами тощо.
2. Подальший розвиток факторингу без права регресу, це коли фактор страхує клієнта від різних видів ризику, які виникають при факторингу.
3. Поширення у комерційних банках видів факторингових операцій.
4. Збільшення кількості факторингових компаній.

Розвиток факторингу в Україні потребує створення інституційних умов (зокрема, нормативно-правової бази та податкового законодавства), що дозволить стягувати заборгованість за договорами факторингу [27].

Відносно новими, нетрадиційними видами банківських послуг є лізингові послуги. Лізинг виник у середині 50-тих років, при розвитку системи прискорених амортизаційних відрахувань. «Лізинг - господарська операція, що передбачає передачу лізингодавцем права користування матеріальними цінностями іншим суб'єктам господарювання лізингоодержувачу. Лізинг – є довгостроковою орендою, якій наявні елементи кредитних відносин, а грошові та матеріальні потоки злиті в єдиний комплекс грошово-майнових відносин» [5, с. 63].

Зовні лізинг виступає довгостроковою орендою, однак, повернення майна юридичному власнику не є обов'язковою умовою.

Лізинг, важливий фінансовий інструмент, який відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Він є ефективним механізмом пожвавлення ролі інвестиційних ресурсів в основні засоби. Оновлення основних засобів здійснюється через фінансовий лізинг.

Слід зазначити, що лізингові операції не були суттєвого розмаху в Україні, якщо обсяг лізингових операцій збільшиться в 100 раз, це забезпечить фінансування оновлення основних засобів лише на 2% фактичного обсягу.

Хоча додаткова кількість виробничого обладнання в господарюючих суб'єктів призведе до розширення обсягів основного капіталу в країні, до збільшення зайнятості, прискорить темпи зростання ВВП та призведе до зростання податкових надходжень. Підтвердженням даного факту є світовий досвід таких країн: Австралія, Фінляндія, Франція, Індія, Італія, Японія, Туреччина, Великобританія, Франція, Угорщина, Польща тощо.

Надзвичайно важливо при встановленні лізингової галузі заохочувати інвесторів до лізингового бізнесу. При цьому важливо збільшувати капіталізацію лізингових компаній, в противному випадку вони не зможуть здійснювати необхідне фінансування великих за розмірами лізингових угод та підтримувати велику кількість лізингоодержувачів [27].

Для банків досить важливим є зростання обсягів та вдосконалення депозитних послуг, які можливо здійснювати через автоматизацію вкладних операцій, запровадження нових форм співробітництва банку та клієнтів. До таких форм можна віднести:

- рахунки з управлінням коштами, клієнт на рахунку може зберігати певний мінімум для забезпечення поточних розрахунків, суми понад мінімум автоматично вкладати у ліквідні доходні активи і забезпечувати вищий процент доходності;

- депозитні рахунки грошового ринку, що є по суті депозитами до запитання;

- рівень процентних ставок включає послуги дозволу на виписування чеку зверх залишку на рахунку, надання в користування сейфу, скорочення процентів за окремими видами кредитів, видача кредитних карток.

Удосконаленням банківської діяльності при наданні кредитних послуг може ґрунтуватися на організації кредитних відносин таких як револьверне кредитування, овердрафт, кредитні картки тощо.

Овердрафт дає змогу клієнтові виписувати платіжні доручення та чеки на суми, які перевищують залишок коштів на поточному рахунку. Такий кредит має короткостроковий характер і дозволяє покривати витрати, які перевищують

надходження коштів на рахунок. Позичальник може користуватися овердрафтним кредитом лише в необхідних йому сумах. Процент за овердрафтом нараховується щоденно [12].

Ефективним методом надання фізичним особам споживчого кредиту за кредитними картками так як він є дуже швидкісний при проведенні розрахунків за товари і послуги. Банк бере на себе оплату витрат позичальника в межах відкритої кредитної лінії [12].

Однією з інновацій банків є дебетова карточка, яка застосовується у банкоматах та при проведенні електронних комерційних операцій. Поки що використання дебетових карток є проблемним через відсутність повного рівня безпеки.

Сьогодні в Україні більше 30% загального обсягу грошових розрахунків складають операції по платіжних картках. Отже, попит та користування населення платіжними картками є задоволеним. Значна частина потенційних клієнтів недостатньо ознайомена з перевагами безготівкових розрахунків. Над маркетингом в даній сфері банкам потрібно працювати.

Сьогодні в банківську практику почали впроваджувати систему дистанційного банківського обслуговування. Клієнти можуть виконувати банківські операції не відвідуючи банківських офісів, а проводити операції там де зручно клієнту. Можна виділити чотири види віддаленого банкінгу:

- 1) телефонний банкінг;
- 2) відеобанкінг - це телеміст, клієнт може поспілкуватися зі працівниками банку і здійснити операції за допомогою спеціальних пристроїв;
- 3) Інтернет - банкінг - клієнт використовує систему інтернет для управління банківськими рахунками;
- 4) "Банк - клієнт", коли доступ до рахунка банку та здійснення операцій проводиться за допомогою персонального комп'ютера. В перспективі таке обслуговування банками клієнтів стане основним.

Нові види банківських послуг сприяють розширенню сфери діяльності українських банків, їх адаптацію до нових вимог ринку та сучасного стану економіки.

В розвинених країн світу активними напрямками розвитку ринку банківських послуг стають інвестиційні, консультаційні послуги, інституціоналізація, сек'юритизація та глобалізація. Українські банки прагнуть розвивати інформаційні технології, які характерні світовому банківському сектору. Електронний банківський бізнес є значно дешевим ніж надання фінансових послуг традиційними філіалами та банкоматами.

Ряд комерційних банків України мають досвід роботи електронної комерції, зокрема системи Інтернет- банкінг та використовують систему біржових торгів, систему електронних міжбанківських переказів НБУ, платіжну систему "банк - клієнт", роботу з міжнародними платіжними системами тощо [34].

В умовах міжбанківської конкуренції кожен банк прагне збільшити свої прибутки, мобілізувати додаткові фінансові ресурси та розширити клієнтську базу банку, підвищити власний рейтинг. Сьогодні ряд банківських послуг є нехарактерними банківській сфері, тому до перспективних послуг слід віднести:

9. Трастові (довірчі) послуги:

а) для фізичних осіб - управління власністю; розпорядження спадщиною; опікуєнство і забезпечення збереження майна та ін.;

б) для юридичних осіб - агентські послуги; розпорядження активами, операції з ліквідації майна клієнтів та ін.

2. Послуги з наданням клієнтам сейфа, зі збереження цінностей та з прийняттям цінностей від клієнта на збереження.

3. Інформаційні та консультаційні послуги.

4. Посередницькі та гарантійні послуги.

5. Лізингові та факторингові операції, форфейтинг та ін.

Таким чином, запровадження новітніх банківських технологій при

здійсненні банківських операцій та послуг є запорукою сталого розвитку українського фінансового ринку, сприяє довірі населення до українських банків та його залучення до безготівкових розрахунків та прискорення платежів і т.п. Однак, значна частка нетрадиційних операцій та послуг не набула широкого застосування в практиці комерційних банків України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Сучасний стан економіки України потребує посилення ролі банківської системи. Успішність та ефективність банківської діяльності комерційних банків України залежить від можливостей банківських установ здійснювати оптимальне формування і управління активами та пасивами банку, від можливостей банку забезпечувати виконання банківських операцій та надання банківських послуг.

Сьогодні перед багатьма комерційними банками постає проблема підвищення ефективності пасивних та активних банківських операцій, що сприятиме формуванню ресурсної бази банків та кращому їх використанню.

Комерційні банки – це специфічні фінансові установи, які мобілізують вільні кошти, спрямовуючи їх у ті сфери економіки, які їх потребують. Здійснення пасивних та активних банківських операцій має важливе значення для фінансового забезпечення здійснення економічних процесів в державі. Поліпшення їхньої якості є необхідною умовою досягнення і підтримання стабільного функціонування й розвитку комерційних банків, їхнього позитивного впливу на розвиток економіки України.

Комерційні банки здійснюють пасивні та активні банківські операції, забезпечують збалансоване зростання обсягу активів та пасивів. Без пасивних операцій неможливе здійснення активних операцій, а без активних операцій відпадає потреба в пасивних операціях.

Пасивні операції пов'язанні з формування капіталу банку, мобілізацією тимчасово вільних коштів клієнтів.

Активні банківські операції - це операції, за допомогою яких банки розміщують наявні в їхньому розпорядженні ресурси з метою одержання необхідного доходу й забезпечення своєї ліквідності.

Останнім часом відбувається постійний пошук шляхів підвищення ефективності обслуговування банками клієнтів, покращення організації банківських операцій.

Лідером банківського ринку України із найбільшим вітчизняним банківським капіталом є АТ КБ «Приватбанк». Це успішний, універсальний державний банк України. Держава в особі Кабінету Міністрів України є основним акціонером банку, їй належить 100% акцій банку.

Станом на 1.01. 2022 р. активи банку склали 401296,0 млн. грн. Станом на 1.01 2023 року – 540529,0 млн. грн. обсяги активів відповідали обсягам пасивів і відповідно склали 382525,0 млн. грн.; 401299 млн. грн. та 540529,0 млн. грн. В останній час банк значно розширює свою діяльність, збільшується кількість нових сучасних банківських операцій та послуг, утворюються нові відділення та філії.

Залучаючи кошти своїх клієнтів на депозитні рахунки та вклади, АТ КБ «Приватбанк» формує свою ресурсну базу через організацію пасивних операцій. Найбільші обсяги залучених коштів банку забезпечували фізичні особи, їх обсяг в 2022 році по відношенню до 2020 зріс ще на 112628,0 тис. грн. Зростанням характеризувалися обсяг залучених коштів від юридичних осіб, їх приріст в 2022р. до 2020 р. складав 46634,0 млн. грн. Серед юридичних осіб найбільше коштів забезпечували підприємства сфери послуг, виробництва, торгівлі, сільського господарства.

Річний прибуток АТ КБ «Приватбанк» характеризувався такими показниками: в 2020 році він складав 22753,0 млн. грн., в 2021 році - 35067,0 млн. грн., в 2022 р. 30198,0 млн. грн. Приріст на кінець періоду дослідження складав 5896,0 млн. грн. Це відбулося за рахунок зростання процентних доходів банку, які зростали і на кінець періоду на 10123,0 млн. грн. більше ніж на початку періоду. При цьому процентні витрати скорочувалися протягом періоду дослідження на 8193, млн. грн. Це було позитивним явищем для банку.

Мобілізувавши кошти і створивши ресурсну базу АТ КБ «Приватбанк» розміщував мобілізовані банківські ресурси, виконуючи при цьому сучасні банківські операції, які відображаються в активі балансу банку і які називаються активними операціями. Найбільші обсяги ресурсів банк спрямовував на видачу кредитів клієнтам, а також видачу кредитів іншим

банкам та на інвестування цінних паперів. В структурі активів банку найбільша частка припадає на інвестування коштів в цінні папери це відповідно складало 56,6%, 55,4% та 44,4%, хоча на кінець 2022 р. вона скоротилась 12,2%. в той же час зросла частка кредитів виданих іншим банкам на 12,7%. На долю кредитів виданих клієнтам припадало по роках 17,2%, 16,9% та 12,6%, відбулося скорочення частки в 2022 році на 4,6%. грошові кошти та еквіваленти займали відповідно 13,04%, 13,1% та 17,8%, зростання їх частки на кінець 2022 р. складало 4,76%.

З метою покращення здійснення банківських операцій та надання банківських послуг для комерційних банків важливо:

- нарощувати клієнтську базу, ширше залучати кошти клієнтів на депозитні рахунки та на вклади;
- вживати заходи зростання обсягів ресурсної бази банку та розширення обсягів кредитного портфеля;
- задовольняти потреби клієнтів, надавати якісні сучасні банківські послуги та здійснювати сучасні банківські операції;
- забезпечувати ліквідність балансу та прибутковість своєї діяльності.
- ширше впроваджувати в практику нетрадиційні банківські операції та послуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б.П., Скірка А.Р. Аналіз ресурсного потенціалу банківської системи у період кризи // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. Вип. № 1. С. 63–76.
2. Алілуйко М.С. Сутність ресурсної бази банку та її взаємозв'язок із банківськими ресурсами та ресурсним потенціалом/ М.С.Алілуйко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України.-2019.-№3, с.132-135
3. Аналіз банківської діяльності [Текст] : Підручник / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. - К.: КНЕУ, 2004. - с. 599
4. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація кредитних операцій банку/ Н.М.Бондаренко, К.В.Шевченко// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 17. Частина 2.- 2016.-с. 110-113
5. Банківська енциклопедія / Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України)
6. Банківські операції [текст]: навч.посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. -Дніпро: Пороги, 2017. - с. 253
7. Банківські операції: навчальний посібник / О. І. Копилюк, О. М. Музичка. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: ЦУЛ, 2012. – с. 536
8. Банківські операції [Текст] : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / ДВНЗ «УАБС 420 НБУ»; [уклад. С. В. Башлай]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 142 с.
9. Банківські операції: навчальний посібник / Л.М. Рябініна, Н.Ю. Няньчук, Л.І. Ухлічева / за заг.ред. Рябініної Л.М.- Одеса: ОДЕУ, 2011.-536с.
10. Банківські операції [Текст]. Навчальний посібник / К.Ф. Ковальчук, І.В. Вишнякова, Л.М. Савчук, І.Г. Сокиринська. - К.: «Центр учбової літератури». — 2013. – 326 с.

11. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І. Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. - 444 с.
12. Волошко І.В. Завдання фінансової стратегії банку [Електронний ресурс] / І.В. Волошко. - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/10635>
13. Гуляєва Л.П. Сучасні підходи до визначення економічної сутності банку // Теорії мікромакроекономіки. Збірник наук. праць професорсько-викладацького складу і аспірантів / За ред. Мальчина Ю.М., Ніколенка Ю.В. – 2018. – Вип.28. – С.106 – 115.
14. Гроші та кредит: Підручник. – 3-тє вид., перероб. І доп./ За ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
15. Гроші та кредит: Підручник / За ред. проф. Б.С. Івасіва. – Тернопіль: Картбланш, 2000. – 379 с
16. Діяльність банків і забезпечення сталого розвитку фінансового ринку України: монографія / За ред. В.В Коваленко.- Одеса: Видавництво Атлант», 2014.- 358с
17. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 512 с.
18. Дзюблюк О.В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку / О.В. Дзюблюк // <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/2022.pdf>
19. Доходи та витрати банків у 2018-2021 р.р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
20. Еркес О. Банківська система України в умовах війни / Еркес О., Калита О., Сундук Т. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: SCIENTIA·FRUCTUOSA. 2022. № 144(4). С. 122–133.

21. Щодо переліку операцій, які мають право здійснювати територіально відокремлені безбалансові відділення комерційних банків: Роз'яснення Департаменту банківського нагляду Національного банку України від 05.11.96 №10- 106/2837 [Електронний ресурс]/ Документ v2837500-96, чинний - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v2837500-96>

22. Забчук Г. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стан / Г. Забчук, О. Іванушак // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. № 1–2. С. 50–61

23. Ванов С.В. Тенденції розвитку вітчизняного ринку банківських послуг / С.В. Іванов // Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. -2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6683/1.pdf>

24. Катранжи Л.Л. Фінансовий механізм формування банківського капіталу: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.08 / Катранжи Леонід Леонідович. – Красноармійськ, 2015. – 341 с.

25. Кредит і банківська справа : підручник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрейків. – К., 2008. – 564 с.

26. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами - необхідна умова фінансової стійкості банку [Електронний ресурс] / Т.Г. Карчева, О.Я. Карчева. - Режим доступу: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15sovuai.pdf>

27. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Вісник Одеського національного університету. Економіка. - 2023. - Т. 18, Вип. 1 (1). - С. 226-229. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2023_18_1\(1\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2023_18_1(1)_51)

28. Майбутнє банкінгу: сучасні виклики та перспективи розвитку [Електронний ресурс] : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції ; 15 червня 2017 року, м. Київ. — К. : КНЕУ, 2017. — 110 с.

29. Макаренко Ю.П. Управління активами і пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання / Ю.П. Макаренко, А.А. Хоруженко // Інвестиції: практика та досвід. – № 24. – 2021. – С. 66-70
30. Михайловська І. М., Олійник А. В. Банківські операції. Кредитно-модульний курс: Навчальний посібник. – Львів: Магнолія 2016, 2011. – 646 с.
31. Ногина С.Н. Управління активними операціями комерційного банку / С.Н. Ногина, Ю.А. Профатило // Вісник КІБіТ. - 2021. - № 2. - С. 73-76.
32. Панченко О.В. Аналіз та умови забезпечення ефективності діяльності банків в Україні / О.В. Панченко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/51.pdf
33. Прасолова С.П. Банківські операції: [навч. посіб. та практ.] / С.П. Прасолова, О.С. Вовченко– К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с
34. Прасолова С.П. Ефективність банківської системи України: актуальні аспекти її регулювання / С.П. Прасолова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1376/12012.pdf>
35. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. - [Електронний ресурс]/Документ 2121- 14, редакція 01.01.2017р., доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
36. Про організацію операційної діяльності в банках України: Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 18.06.2003р. № 254.- [Електронний ресурс] / Документ z0559-03, редакція 15.06.2016, доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0559-03>
37. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: декрет Кабінету міністрів України від 19.02.1993р. № 15-93 [Електронний ресурс]/ Документ 15-93, редакція 27.09.2014р., доступний з офіційного сайту Верховної ради України. –Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>
38. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів : Положення, затверджене постановою Правління

Національного банку України від 08.09.2011 р. № 306; зі змінами і доповненнями.- [Електронний ресурс] / документ z1203-11, редакція 21.10.2016р. доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11/page>

39. Офіційний сайт НБУ: - [Електронний ресурс: джерело доступу <https://bank.gov.ua/>

40. Організаційна структура ПАТ КБ «ПриватБанк» - [Електронний ресурс: джерело доступу <http://www.managerhelp.org/hoks-232-1.html>

41. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану / О.М. Рац // Економіка та суспільство. _Випуск № 47. – 2023. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67>

42. Рейтинг самих надійних банків України в 2021 році.- Режим доступу: <http://forinsurer.com/rating-banks>

43. Ресурси банку та операції пов'язані з їх формуванням.- Джерело доступу: <http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/BankivskaSprava/me/Тема4.pdf> - напис з екрану

44. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2012.-765с

45. Сирота А.І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція банку»/ А.І.Сирота // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. - Випуск 4, том.2.-2014. - с.127-130

46. Фатюха В. В., Яришко О. В. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України. Ефективна економіка. 2023 - № 1 - URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6292>.

47. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501с.

48. Холодна Ю.Є. Банківська система : навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с. (Укр. мов.)

49. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності / О.В. Шварц / Світ фінансів. - 2021. - № 4. - С. 33-39.

50. Шпильовий В.А. Підходи до класифікації банківських послуг/ В.А. Шпильовий // Економіка та держава. -2021. -№1. -с. 27- 30

51. Що необхідно зробити банкам, аби стати на шлях інновацій? Європейська Бізнес Асоціація. [URL:https://eba.com.ua/shho-neobhidno-zrobyty-bankam-aby-staty-na-shlyah-innovatsij/](https://eba.com.ua/shho-neobhidno-zrobyty-bankam-aby-staty-na-shlyah-innovatsij/)

52. Шуревич О.І. Ліквідність комерційних банків як чинник забезпечення стабільності банківської системи // Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі: Матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. Харків, 24-26 травня 2017. С. 143–144.